دو فصلنامه علمی، تخصصی «مطالعات پژوهشی زنان»
سال هفتم/ شماره دوازدهم/ بهار و تابستان ۱۳۹۹

نقش بانوان طلبه جامعه المصطفی مشهد در مدیریت هیئت‌های مذهبی و بررسی کارکردها[۱]

کبری حسینی[۲]

چکیده

با توجه به حضور بانوان طلبه فعال و آگاه به مسائل و مشکلات جامعه زنان و وجود این پتانسیل عظیم انسانی در جامعه المصطفی و نقش و تاثیرگذاری آنها بر عمق خانواده و اجتماع در راستای اصلاح فرهنگ، ورود فعال بانوان در مدیریت هیئت‌های مذهبی می‌تواند تاثیر فراوانی بر تقویت باورهای دینی و آشنایی زنان با آموزه‌های قرآنی داشته باشد واکاوی کارکردهای هیئت مذهبی بانوان با مدیریت بانوان طلبه ضروری می‌نماید.

این نوشتار بر آن است تا با بهره گیری از روش میدانی پرسشنامه‌ای و هم چنین روش اسنادی و با نگاهی تحلیلی ضمن ارائه تعرف هیئت مذهبی، ضرورت ایجاد هیئت‌های مذهبی زنان با مدیریت بانوان طلبه

---

۱. تاریخ دریافت۱۳۹۹/۳/۲۷ تاریخ پذیرش ۱۳۹۹/۴/۱۸

۲ . دانش پژوه کارشناسی ارشد علوم قرآنی،aminhusseini1369@gmail.com

را بـه ترسـیم کشـد. نیـز پـردازش کارکردهـای آشـکار و پنهـان و مثبـت و منفی هیئت‌های مذهبی از دیگر اهداف این پژوهش می‌باشد.

از حاصـل ایـن پـژوهش می‌تـوان دریافـت کـه هیئت‌هـای مـذهبی بانوان کارکرد قرآنی و تربیتـی و اعتقـادی بسـیار مطلـوبی دارنـد و توانسـته با ایجاد کارکردهـای آشـکار و پنهـان و مثبـت بـه توسـعه فرهنـگ شـیعی و عاشورایی بپردازد.

نتـایج تحقیـق نشـان داد کـه بایـد بـا تقویـت محتـوای عزاداری‌هـا، سـخنرانان و دسـت انـدرکاران هیئت‌هـا از فرصـت‌ها و نقـاط قـوت موجـود نهایـت بهـره بـرداری را بـه عمـل آورده و بـا تبیـین اهمیـت موضـوع از ایجـاد انحرافـات و کـج روی‌هـا و آسـیب‌های موجـود در هیات‌هـای مذهبی بانوان جلوگیری نمود.

کلید واژه‌ها: جامعه المصـطفی، بانوان طلبه، هیئت مذهبی بانوان، مدیریت، کارکردها

مقدمه

سنت تشـکیل محافـل و حلقـه‌های دینـی در قالـب هیئت‌هـای مـذهبی یکی از شیوه‌های کارآمـد و تـاثیر گـذار در تبلیـغ چهـره بـه چهـره و ارتبـاط مسـتقیم بـا مخاطـب بـوده اسـت. از مهمتـرین کارکردهـای هیئت‌هـای مـذهبی می‌تـوان تقویـت باورهـای دینـی، انـس بـا قـرآن کـریم و مهارت‌های قرآنی، آشنایی با مسـائل فقهـی و شـرع مقـدس اسـلام و سـایر حوزه‌های شناختی و عاطفی و انگیزشی اشاره نمود.

از ابعاد مهم هیئت‌های مذهبی تقویت ارتباطات و گسترش فرهنگ فعالیت‌های جمعی و ورود در عرصه‌های اجتماعی می‌باشد. زنده نگه داشتن حوادث و وقایع مهم تاریخ اسلام نظیر غدیر، عاشورا و مهدویت و تقویت ابعاد ولایی با تاکید بر توسل و ارتباط معنوی با اهل بیت عصمت و طهارت همواره در هیئت‌های مذهبی متبلور است. با توجه به موقعیت کنونی جهان اسلام و مسئله تحولات در جهان اسلام می‌توان با تقویت هیئات مذهبی ملیتی همسران و فرزندان طلاب المصطفی تلاشی هدفمند در این جهت نمود. باید در نظر داشت خانواده‌های المصطفی خاصه ملیت‌های عام، با توجه به عرق مذهبی و نیز دوری از بستگان خود، علاقه زیادی به این مجالس نشان داده و به همین علت از سال ۱۳۹۴هم اکنون بیش از ۱۰۰ هیئت مذهبی خودجوش در قم و مشهد اقدام به برگزاری مجالس و محافل مذهبی اهل بیت و برخی آموزش‌های مورد نیاز مانند قرآن و احکام در میان طلاب و خانواده‌ها می‌نمایند.

با توجه به جایگاه و نقش موثر هیئت‌های مذهبی در نشر و گسترش معارف اسلامی و نهادینه کردن فرهنگ اسلامی در بین خانواده‌ها، ضعف آموزش‌های دینی و اعتقادی در خانواده، ضعف توان تبلیغی در کشور متبوع، وجود برخی مشکلات در رشد و تقویت این فعالیت‌ها و عدم شناسایی ظرفیت‌ها و فرصت‌های تبلیغی خانواده، مرکز امور طلاب و خانواده‌ها، شناسایی، جذب و حمایت از هیئت‌های مذهبی ملیتی همسران و فرزندان طلاب المصطفی را به عنوان یکی از موثرترین برنامه‌های فرهنگی تربیتی ویژه خانواده‌ها در دستور کار خود قرار داده است.

براین اساس امور خانواده، ایجاد هیئت‌های مذهبی بانوان که توسط بانوان دانش آموخته المصطفی مدیریت شود را در دستور کار خود قرار داد. بدون شک یکی از مهم‌ترین کارکردهای هیئت‌های مذهبی بانوان این است که بسیار بهتر و بیشتر می‌توانند به مسائل و مشکلات جامعه زنان بپردازد. از نگاه اسلام جامعه خوب جامعه‌ای است که در آن زنان عالم، فاضل و عفیف حضور داشته باشند و شاید از همین منظر است که امروز دشمن در تهاجم فرهنگی ذهن و فکر زنان مسلمان را هدف قرار داده است تا با مورد تاثیر قرار دادن آنان عملا جامعه را از اقدامات خود تحت تاثیر قرار دهد.

زن از نگاه اسلام محور و کانون خانواده است و هر نوع انحراف یا ارتقایی در سطح علم و دین داری زنان عملا تاثیر مستقیمی برای کل جامعه و نسل انسان دارد. با این حال این یک واقعیت است که جامعه زنان امروزه دچار آسیب‌های فراوانی از جمله مسئله حجاب و عفاف، چالش‌هایی در رابطه با تربیت فرزند، نقش همسری و نقش‌های اجتماعی است. همچنین زنان امروز زیر سلطه الگوی زن غربی است و تنها الگویی که می‌تواند در برابر این الگوی پر زرق و برق ظالمانه علیه زنان ایستادگی کند الگوی زن مسلمان است. که در بسیاری از این آسیب‌ها نگاه مردانه نمی‌تواند اثر بخش باشد و تنها یک زن عالم و آشنا به دین است که می‌تواند به عرصه ورود کند. از این روست که می‌توان گفت که مسئله هیئت‌های مذهبی بانوان با مدیریت بانوان طلبه و آگاه به امور به واقع یک پدیده مبارک است که می‌تواند در تعالی بانوان نقش چشمگیری داشته باشد.

جامعه آماری این نوشتار، ده هیئت ثبت شده زنانه‌ی پویا و فعال المصطفای مشهد است که به گونه‌ای دوره‌ای و با تحت عنوان هیئت مذهبی فعالیت دارند. طبق تعریف موجود در آیین نامه اجرایی هیئات مذهبی خانواده‌های طلاب «هیئات مذهبی، جمعیتی است خودجوش و مستقل ملیتی یا فراملیتی که توسط همسران و فرزندان طلاب جامعه المصطفی با اهداف معین در قالب محافل و جلسات مذهبی و برنامه‌های فرهنگی، تربیتی و آموزشی، طبق ضوابط مندرج در آیین نامه فعالیت می‌نمایند».

در مقاله حاضر سعی بر آن است برای تعیین کارکردها و بررسی آنها از رهگذر روش اسنادی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و مقالات و روش میدانی با استفاده از مشاهده و پرسشنامه و مصاحبه نیمه ساختمند با کارشناس و مسئول هیئت‌های مذهبی در امور خانواده و مسئولین هیئت‌ها بپردازیم و در نهایت به پرسش‌های زیر پاسخ دهیم:

هیئت‌های مذهبی بانوان که توسط بانوان طلبه المصطفی اداره و مدیریت می‌شوند تا چه اندازه توانسته‌اند همسو با اهداف و انتظارات المصطفی حرکت کرده و فعالیت‌های خود را در این راستا تحقق ببخشند؟

سیاست‌های جامعه المصطفی در قبال هیئت‌های مذهبی بانوان چیست؟ و به عنوان پرسش فرعی، تا چه اندازه جامعه المصطفی توانسته هیئت‌های مذهبی بانوان را در تحقق بخشیدن به اهداف خود یاری کند؟

در پاسخ به این پرسش‌ها، فرضیه ما این است که فعالیت‌های هیئت‌های مذهبی با مدیریت بانوان طلبه با انتظارات المصطفی

همسویی بالایی دارد. برای بررسی این امر، در ادامه مقاله، نخست به تعریف مفاهیم و بیان اهمیت مدیریت هیئت‌های مذهبی توسط بانوان طلبه و ضرورت برپایی هیئت مذهبی و اجزاء و ارکان هیئت و بررسی کارکردهای هیئت مذهبی بانوان با توجه به انتظارات جامعه المصطفی و توضیح کارکردهای آشکار و پنهان و مثبت و منفی هیئت و بیان سیاست جامعه المصطفی در قبال هیئت‌های مذهبی می‌پردازیم و در نهایت به جمع بندی و نتایج آن خواهیم پرداخت.

۱-تعریف مفاهیم

در این بخش به تعریف سه مفهوم اصلی یعنی مدیریت، کارکرد و هیئت مذهبی پرداخته می‌شود.

مدیریت:

مدیریت یکی از مهمترین فعالیت‌های انسانی به شمار می‌رود پیشرفت جوامع به کوشش‌های گروهی بستگی دارد بنابراین مدیریت فرایند طراحی و حفظ محیط و شرایطی است که در آن افراد گروه‌ها برای دستیابی به اهداف منتخب گروهی به طور موثر و با انگیزه فعالیت کنند. همچنین به کارگیری موثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه ریزی، سازملندهی منابع و امکانات، هدایت و کنترل است که برای دستیابی به اهداف سازمانی و بر اساس نظام سازمانی مورد قبول صورت می‌گیرد.

با توجه به این تعریف، دانش مدیریت برای هر نوع سازمانی و در تمام سطوح سازمانی مورد استفاده قرار می‌گیرد. وظایف مدیریت عبارت است از: برنامه‌ریزی، سازماندهی، رهبری و نظارت. برنامه‌ریزی

یک استراتژی کلی برای دستیابی به اهداف، تعیین و توسعه سلسله مراتب جامعی از طرح‌ها و برنامه‌ها برای ایجاد انسجام و هماهنگی بین فعالیت‌ها در جهت تحقق اهداف می‌باشد. سازماندهی دومین وظیفه اساسی مدیریت است و شامل شناسایی و گروه بندی فعالیتها و وظایف، تعیین اختیار و مسئولیت و گزارش‌دهی می‌باشد. هر سازمانی متشکل از افراد می‌باشد و وظیفه مدیریت هدایت آنهاست. هنگامی که مدیر به هدایت افراد می‌پردازد انگیزه ایجاد می‌کند به بررسی و حل و فصل تضادهای موجود مبادرت می‌نماید و به برقراری ارتباط با نیروی انسانی می‌پردازد.

بنابراین رهبری فرایند تاثیرگذاری بر افراد است به طوری که آنها با میل و رضایت برای تحقق اهداف گروهی سعی و تلاش کنند. وظیفه نهایی مدیران نظارت است و اطمینان از نحوه عملکرد سازمان و مقایسه عملکرد واقعی با اهداف تنظیم شده و در صورت انحراف برای اصلاح آنها اقدام کند. (ابطحی،۱۳۷۹، ۱۸)

کارکرد:

برای کارکرد معانی مختلفی بیان شده است از جمله اینکه کارکرد، خدمت، وظیفه و کاری است که هر یک از اعضا در یک نظام انجام می‌دهند. همچنین به معنی نقش یا اثری است که هر پدیده در زنجیره پدیده‌هایی که با آنها مرتبط است باقی می‌گذارد و کارکرد به معنی وظیفه، معلول، عمل، فایده، انگیزه، غایت، نیت، نیاز، نتیجه و حاصل نیز به کار می‌رود.

در اکثر موارد این معانی مکمل یکدیگرند. در مجموع جامعه شناسان بیش از همه به سه معنی کار، وظیفه و نقش تاکید می‌کنند.

(آزاد ارمکی، ۱۱) در جامعه شناسی، کارکرد به نتایج و آثار عینی پدیده‌ها یا ساختارهای اجتماع اطلاق می‌شود منظور این است که هر پدیده اجتماعی کارکرد معینی بر عهده دارد که به نحوی در دوام و اداره جامعه موثر است. (بابائی، ۱۳۹۶، ۳۸)

هیئت مذهبی:

هیئت‌ها در اصطلاح گروهی اجتماعی مذهبی هستند با سابقه تاریخی مشخص، تجمعی از افرادی که در راستای زنده نگه داشتن یاد و خاطره یک مناسبت مذهبی با محوریت واقعه عاشورا و قیام امام حسین و بر اساس ساختار دوگانه واعظ و ذاکر تشکیل می‌شود و اعضا از طریق روش‌هایی معمول و آدابی مشخص به سوگواری و شادمانی می‌پردازند. شرکت در آن نیز اختیاری و بر اساس یک اعتقاد و باور درونی است. متناسب با ویژگی‌های ساختاری و نیز مخاطبان، یک هیئت جدای کارکرد اصلی‌اش، کارکردهای دیگری هم می‌تواند دارا باشد.

هیات مذهبی را می‌توان به مثابه یک گروه اجتماعی تلقی کرد که عبارت است از عده‌ای افراد که دارای یک وجه اشتراک مهم مانند هدف مشترک، دشمن مشترک...فعالیت مشترک و کنش متقابل و احساس تعلق خاطر یا احساس «ما» باشد. هدف مشترک آن می‌تواند زنده نگه داشتن یک واقعه یا اعتقاد یا شخصیت دینی و فعالیت مشترک آن عزاداری یا شادمانی می‌باشد. کنش متقابل آن تعامل مداح و حاضران در مجلس و احساس تعلق خاطر که در قالب عضویت در هیئت، تقسیم کار و سلسله مراتب درونی انجام می‌گردد. (مستاجران،۱۳۹۵، ۱۴۷)

اما می‌توان هیئت را یک نهاد اجتماعی دانست زیرا ضمن برآوردن نیازهای افراد جامعه، متضمن ارزش‌های آنان بوده، بخش عظیمی از اعضای جامعه نیز در برگزاری آن مشارکت فعال دارند. به عبارتی دیگر هیئت مذهبی، یک سازمان مردم نهاد خودجوش و مردمی‌اند که بر اساس باورها و اعتقادات دینی مردم شکل می‌گیرند و دارای کارکردی فراتر از یک تجمع دینی ساده‌اند. به گونه‌ای که شیعه دین خود را مدیون برپایی مستمر هیئت‌های عزاداری است.

از این رو می‌توان هیئت را این گونه تعریف کرد: عده‌ای از مردم در طول سال آگاهانه، با اشتیاق، به طور منظم و البته خودجوش دور هم جمع می‌شوند تا از فرصت اجتماع ایجاد شده و برنامه‌های آن شامل قرائت قرآن، ذکر مصیبت و سخنرانی به طور بهینه بهره مند شوند. این فرصتی برای شیعیان است تا ضمن تعظیم شعائر الهی و حفظ و تقویت باورداشت و اعتقادات دینداران، نسبت به سیره و آداب زندگی عملی اهل بیت‌علیهم‌السلام اگاهی یافته و با پیروی از سیره آن بزرگواران، راه سعادت و رستگاری را بپیمایند. (احمدی،۱۳۹۴، ۱۸)

اما از انجا که در هیئت‌ها کارکرد تعلیمی و تربیتی هم مطرح است می‌توان گفت: گروه و جمعیت نسبتا کوچک، غیر دولتی، غیر رسمی و سازمان نیافته، متشکل از افراد متدین و مذهبی، داوطلب و با انگیزه از سنین و مشاغل مختلف که تحت اشراف و هدایت مستقیم و یا غیر مستقیم یک روحانی، برای تعلیم معارف اسلامی و تادیب به اداب اسلامی تشکیل شده است. (واثقی،۱۳۸۶، ۲۳)

۲-اهمیت مدیریت هیئت‌های مذهبی توسط بانوان

تبلیغ دین همه مسلمانان را در بر می‌گیرد و زنان نیز وظیفه دارند تا در حد توان و نیرو در دین، آگاه و فقیه شوند و اسلام و قرآن را بشناسند و به دیگران بشناسانند. آیه «الذین یبلغون رسالات الله» (احزاب/۳۹) و «فلو لا نفر من کل فرقه منهم طائفه لیتفقهوا فی الدین و لینذروا قومهم» (توبه/۱۲۲) و «و لتکن منکم امه یدعون الی الخیر و یامرون بالمعروف» (آل عمران/۱۰۴) سفارش‌های قرآن در راستای آگاهی بخشی و انذار و بشارت است که ویژه مردان نیست و همه مومنان را شامل می‌شود.

با توجه به این که بانوان از ظرفیت‌ها و توانایی‌های تعلیمی و تبلیغی ویژه‌ای برخوردارند که در مردان کمتر وجود دارد این ویژگی بهره این گروه را در مدیریت هیئت‌های مذهبی بانوان بالا برده است. همچنین با توجه به اینکه امروز شیوه‌های مقابله دشمن از راه‌های سخت و نظامی به جنگ نرم تغییر کرده است، در این نبرد ابزار دشمن رسانه‌ها شامل سینما، نشریات، سایت‌های اینترنتی، شبکه‌های ماهواره‌ای، کتب و همچنین تربیت و آموزش مستقیم و غیر مستقیم افراد است. اظهارات برخی افراد، اجرای تئاتر موهن، ساخت فیلم‌های سینمایی که جامعه زنان مسلمان را هدف قرار داده و تهدید می‌کند برای دوری از این تهدیدات لازم است تا زنان تحت یک اجتماع مذهبی و صمیمی به رفع مشکلات و نواقص دینی و عقیدتی خود بپیوندند که توسط بانوان طلبه آگاه به مسائل روز مدیریت و کنترل می‌شود.

در یک نگاه کلی می‌توان گفت تنها راه مصونیت از هجمه‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی دشمن، زنده نگه داشتن سیره اهل بیت و حماسه عاشورا و برپایی عزاداری سالار شهیدان اباعبدالله علیه‌السلام می‌باشد. بانوان مسلمانان نیز با برپایی هیئت، هدف اصلی این قیام را که اصلاح دین مردم و احیای دوباره سیره خاتم الانبیا است، را حفظ و حراست می‌کنند. بنابراین هیئات مذهبی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده و دارای نقش و کارکردهای مثبت و فراوانی است. (احمدی،۱۳۹۴، ۱۴)

۳-ضرورت برپایی هیئات مذهبی از منظر دانشمندان اسلامی

با توجه به اینکه اساس یک هیئت مذهبی را مسئله اهل بیت و فرهنگ عاشورایی تشکیل می‌دهد پرداختن به نظر بزرگان و عالمان دینی در این زمینه بسیار اهمیت دارد. اساسا مسئله عزاداری و برپایی مراسم روضه خوانی که با بیان حماسه‌های عاشورایی همراه باشد سابقه دیرینه‌ای در تاریخ اسلام و تشیع دارد و در روایات اهل بیت به صورت متواتر می‌توان مشاهده کرد. شاید تاکنون کمتر به این نکته توجه شده باشد که مجالس عزاداری و سوگواری‌های زنان از جمله مراسمی بوده که در بین اجتماعات مردم برگزار می‌شده و مختص مخاطبان زن نبوده است. این مجالس همواره در طول تاریخ دینی در اماکن خصوصی و منازل برقرار بوده و سالها بین زنان رواج داشته است که الگوی اولیه دینی محسوب می‌شود. برای نمونه می‌توان به شعر خوانی حضرت زینب پس از ایراد خطبه در کوفه، سخنرانی ام گلثوم خواهر امام حسین علیه‌السلام و فاطمه دختر امام حسین علیه‌السلام پس از زینب اشاره کرد. (دستوری،۱۳۹۴، ۱۶۰) از این رو با توجه به اهمیت مراسم

عـزاداری و ثمـرات حاصـل از مجـالس عـزاداری بـر سیدالشـهدا برخـی مراجـع و علمـای بـزرگ بـر گریـه بـر امـام حسـین (ع) تاکیـد کـرده انـد و مطالـب ارزنـده زیـادی را بـر جـای گذاشـتند. از جملـه امـام خمینـی کـه بعنـوان بنیانگـذار نظـام جمهـوری ایـران در تمـام دنیـا شـناخته شـده و نظراتش بعنوان یـک مرجـع تقلیـد دینـی و مصـلح جهـانی، تجـددی دوبـاره در مسـائل دینـی بوجـود آورد در خصـوص فلسـفه عـزاداری و جایگـاه و نقش مراسم و مناسک دینی رویکرد خاصی دارد.

امام خمینی دربـاره اینکـه مجـالس عـزاداری نبایـد صـرفا ثـواب محـور باشد فرمودهانـد: «یـک مطلبـی هـم کـه در بـین همـه مـا بایـد باشـد، ایـن است که این نکته را به مردم بفهمـانیم همـهاش قضـیه ایـن نیسـت کـه مـا میخواهیم ثواب ببـریم... بایـد ایـن نکتـه هـم بـه مـردم گفتـه شـود، تـذکر داده شـودکه قضـیه روضـه خـوانی فقـط ایـن نیسـت کـه مـن یـک چیـزی بگویم و یکی هم گریه کند.»

بنابراین امام راحـل ضـمن بیـان ضـرورت برپـایی مناسـک دینـی نقـش این گونه مراسـمها را فراتـر از تصـور آحـاد مـردم دانسـته و اقامـه عـزاداری را حفظ احیاء و بقای اسـلام پنداشـتهاند بـه طـوری کـه فرمودهانـد: «روضـه سیدالشـهداء بـرای حفـظ مکتـب سیدالشهداسـت. آن کسـانی کـه میگوینـد روضـه سیدالشـهداء را نخوانیـد، اصـلا نمیفهمنـد مکتـب سیدالشـهداء چـه بوده و نمیدانند یعنی چه. نمیداننـد ایـن گریـهها و ایـن روضـهها و بـا ایـن مصـیبتها و بـا ایـن سـینه زنـی مـا را حفـظ کردهانـد. تـا حـالا آورده انـد اسـلام را...ایـن نقـش، یـک نقشـی اسـت کـه اسـلام را زنـده نگـه اشـته است.»

نکته قابل توجه در اندیشه امام خمینی در خصوص کارکرد هیئت‌های مذهبی باور به این مسئله است که اقامه عزا برای اهل بیت و سالار شهیدان دستیابی به پیشرفت اسلام است. یعنی ضمن اینکه این هیئت‌ها احیاکننده و تضمین کننده اسلام است، مسلمین را به سطحی از پیشرفت نیز می‌رساند. از این رو فرموده اند: «سیدالشهداء هم که کشته شدند، نه اینکه رفتند یک ثوابی ببرند، ثواب برای او خیلی مطرح نبود، آن طور رفت که این مکتب را نجاتش بدهد، اسلام را پیشرفت بدهد، اسلام را زنده کند.» بنابراین گریه بر سیدالشهداء بازگشت به گذشته و موجب رکود نیست، بلکه حرکت از گذشته به سوی آینده است. (نادری، ۱۳۹۵، ۲۲۱)

علامه شهید مرتضی مطهری نیز در باب اقامه عزا برای امام حسین علیه‌السلام مطالب ارزنده و شاخصی را بیان می‌کند از جمله اینکه فرموده‌اند: «اینکه من تاکید می‌کنم که حماسه حسینی و حادثه کربلا و عاشورا باید بیشتر از این جنبه مورد مورد استناد ما قرار بگیرد، به خاطر همین درس‌های بزرگی است که این قیام می‌تواند به ما بیاموزد. من مخالف رثاء و مرثیه نیستم ولی می‌گویم این مرثیه به شکلی باشد که در عین حال آن حس قهرمانی حسینی را در وجود ما تحریک و احیاء کند. حسین بن علی علیه‌السلام یک سوژه بزرگ اجتماعی است. در آن زمان یک سوژه بزرگ بود، هر کسی که می‌خواست در برابر ظلم قیام کند، شعارش «یا لثارات الحسین» بود، امروز هم حسین علیه‌السلام یک سوژه است، سوژه‌ای که برای امر به معروف، برای اقامه نماز، برای زنده کردن اسلام، برای اینکه احساسات و عواطف عالیه اسلامی در وجود ما احیاء بشود.»

در واقع استاد مطهری معتقد است مطالبی که سخنرانان و مداحان بیان می‌کنند باید بیانگر حماسه، شور، عظمت و صلابت، ایستادگی و حق پرستی بوده و این صفات ارزنده در زندگی روزمره ما تاثیر گذار باشد. بنابراین یکی از کارکردهای اصلی هیئت‌های مذهبی در جامعه را احیای عقیده سیدالشهداء بیان کرده‌اند: «برای این که این فکر، این عقیده، این روح، این روش و این طرز عمل را در خودمان زنده نگه داریم.»

مقام معظم رهبری نیز همواره در جلسات مختلف به برپاکنندگان هیئت‌های مذهبی توصیه‌های فراوانی کرده‌اند. اولین مسئله‌ای که ذهن مقام معظم رهبری را به خود مشغول کرده و به طور مداوم به آن پرداخته‌اند مجالس عزاداری است. به گونه‌ای که فرمودند: «من واقعا می‌ترسم از اینکه خدای نکرده در این دوران که دوران ظهور اسلام و بروز اسلام، تجلی اسلامی، تجلی فکر اهل بیت است نتوانیم وظیفه‌مان را انجام دهیم، برخی کارها است که مردم را به خدا و دین نزدیک می‌کند، یکی از آن کارها همین عزاداری سنتی است که باعث تقرب بیشتر مردم به دین می‌شود. اینکه امام فرمودند عزاداری سنتی بکنید به خاطر همین تقرب است. در مجالس عزاداری نشستن، گریه کردن، روضه خواندن، به سر و سینه زدن و دسته‌های عزاداری به پا کردن از اموری است که عواطف عمومی را نسبت به خاندان پیغمبر پر جوش می‌کند و بسیار خوب است.»

ایشان همواره بر پیام داشتن محتوای هیئت‌های مذهبی اصرار دارند، از جمله شناخت حماسه عاشورا و یادگیری معارف دینی است. بنابراین توصیه می‌کنند: «...وظایف مهم دیگرشان تبیین قرآن و دین و

معـارفی اسـت کـه امـام حسـین(ع) فـدای آن شـد و همـین طـور سـایر ائمـه(ع) خودشـان را فـدا کردنـد تـا آن معـارف زنـده بمانـد.» (بهار،احمدی،۱۳۹۳،۳۸)

۴-اجزاء و ارکان هیئت مذهبی

بـا توجـه بـه آیـین نامـه اجرایـی یـک هیئـت مـذهبی می‌بایسـت بـه لحاظ ساختاری دارای تشکیلات ذیل باشد:

هیئت امناء: هیئت امناء که متشـکل از مسـئولین هیئت، مسـئول فرهنگی و مالی و چهار نفر از اعضا فعال یا خیرین می‌باشد. که باید طلبه و دارای مدرک کارشناسی به بالا باشد. که وظیفه نظارت بر فعالیت‌ها را دارند.

مسـ ئول هیئت: مسـئول هیئت که می‌تواند از دانش آموختگان جامعه المصـطفی و یا همسـر و فرزند طلبه جامعه المصـطفی باشـد لازم اسـت که دوره‌های مدیریتی و مهارتی مورد نیاز جهت ارتقاء سـطح کیفی هیئت را بگذرانند.

مسـ ئول امور فرهنگی: که وظیفه هماهنگی، انجام امور تبلیغاتی و اجرای فعالیت‌های فوق برنامه با محوریت امور مذهبی و فرهنگی را به عهده دارد.

مسـ ئول امور مالی و پشـ تیبانی: که وظیفه تهیه و جذب امکانات مالی و غیر مالی را به عهده دارد.

امـا یـک هیئـت مـذهبی بـه لحـاظ اجرایـی از اجـزاء و ارکـانی چـون سخنران، مداح، مخاطـب، مسـجد و حسـینیه و یـا منـزل شخصـی تشـکیل شده است.

سخنران: سخنرانی رکن اصلی هیئت‌های مذهبی می‌باشد. در واقع اصلی‌ترین کارکرد هیئت‌های مذهبی که همان تبیین و ترویج فرهنگ دینی و معرفت مذهبی است از طریق سخنرانی عالمان دینی و خطبا شکل می‌گیرد.

مداحان: امروزه مداحان جایگاه مهمی در هیئت‌های مذهبی بر عهده دارند به گونه‌ای که می‌توان گفت آن‌ها عامل اصلی برپایی هیئت‌ها به ویژه در مجالس عزاداری به شمار می‌رود.

مخاطبان: مخاطبان یکی از ارکان هویتی هیئت‌های مذهبی و دینی می‌باشند برنامه‌های تنظیم شده از سوی بانیان هیئت‌ها که از طریق سخنرانان و مداحان تدوین می‌شود با حضور مخاطبان اعتبار می‌یابد.

از لحاظ جنسی نیز، می‌توان انواع هیئت‌ها را تشخیص داد مثلا هیئت‌هایی که اعضای اصلی آن را فقط مردان تشکیل می‌دهند، آن‌هایی که فقط از زنان تشکیل شده و هیئت‌هایی که هرچند مردان مسئولیت اصلی آن را برعهده دارند، اما زنان به عنوان شرکت کنندگان و بهره برداران در آنها حضور دارند هر چند به لحاظ تاریخی کاملا مشخص نیست که این نوع تفکیک جنسیتی هیئت‌ها از چه زمانی آغاز شده است. (شیرودی، ۱۳۹۶، ۸۷)

۵-بررسی انتظارات جامعه المصطفی

برای بررسی دقیق کارکردها، ابتدا باید انتظارات المصطفی از هیئت‌های مذهبی ذکر شود که از این قرار است:

۱) برپایی مجالس و محافل در ایام و مناسبت‌های دینی و مذهبی (اعیاد و وفیات) بویژه منبرهای حسینی
۲) برگزاری محافل قرآنی و قرائت ادعیه و مناجات
۳) برگزاری مراسم و اجتماعات با موضوعات اجتماعی و ملی
۴) برگزاری و مشارکت در جشنواره‌ها و نمایشگاه‌ها و عرضه محصولات و دستاوردهای فرهنگی و هنری
۵) حضور فعال در همایش‌ها، راهپیمایی‌ها و برنامه‌های عمومی که از طریق مرکز امور طلاب یا جامعه المصطفی اعلام می‌گردد.
۶) برگزاری کلاس‌ها و برنامه‌های قرآنی، حدیثی، فرهنگی، اعتقادی، اخلاقی و مهارتی

۶-بررسی کارکردهای هیئت مذهبی بانوان با توجه به انتظارات جامعه المصطفی

با توجه به مواردی که ذکر شد باید درصد موفقیت مجموع هیئت‌ها را در برآوردن انتظارات المصطفی مورد بررسی قرار داد. که با توجه به اهداف جامعه المصطفی در ایجاد هیئت‌ها و تعیین حوزه فعالیت هیئت‌های مذهبی و بررسی نتایج بدست آمده از پرسش نامه که از مسئولین هیئت‌ها تهیه شده است می‌توان کارکرد هیئت‌های مذهبی را به سه دسته تقسیم کرد که به این ترتیب می‌باشد:

کارکرد قرآنی آموزشی:

که هیئت‌های مذهبی ۶۶٪ توانسته در زمیته کارکرد قرآنی موفق باشد از طریق برپایی جلسات قرآن خوانی، تسلط علمی مربیان قرآنی و اجرای روش‌های برگزاری محافل قرآنی و استقبال خانواده‌ها از

بخش قرآنی که در این زمینه مسئولین تا رسیدن به حد مطلوب باید روشهای متنوع و جذابی را در بخش قرآنی بکار بگیرند. اما در بخش اموزشی ۲۲٪ توانسته باعث جذب خانوادهها شود. که بیانگر ضعف در کارکرد آموزشی می‌باشد و نیازمند این است که هیئت‌ها برای رسیدن به حد مطلوب، جلساتی آموزشی با موضوعات آموزش تربیت فرزند و همسرداری که مورد نیاز خانوادهها می‌باشد و همچنین کلاسهای هنری را در دستور کار خود قرار دهد. تا از طریق بتواند در بعد کارکرد آموزشی نیز فعال باشد.

کارکرد تربیتی فرهنگی:

در این زمینه هیئت‌های مذهبی با اهمیت دادن به سطح علمی سخنرانان و مداحان مقید و هم چنین توجه به مخاطبین و متناسب سازی محتوا با مخاطب توانسته تا ۶۰٪ موفق باشد.

کارکرد اعتقادی:

در زمینه اعتقادی نیز هیئت‌ها با بیان احکام و مسائل شرعی و پاسخ به شبهات دینی تا ۷۰٪ موفق عمل نموده است. و این مسئله نشان می‌دهد که مسئولین هیئت‌ها با گذراندن دوره‌هایی همچون پاسخ به شبهات و مباحث اعتقادی می‌توانند بهتر و کامل‌تر در این زمینه فعالیت کنند.

که در مجموع با بررسی همه این کارکردها و با استفاده از نتایج پرسشنامه می‌توان به طور کلی کارکردهای آشکار و پنهان و مثبت و منفی هیئت‌های مذهبی بانوان را بدست آورد که در ابتدا باید توضیحی پیرامون این کارکردها بیان شود.

۷-تبیین انواع کارکردها

برای فهم کارکرد، مستقیم‌ترین راه این است که اثر و نتیجه هر پدیده را به صورت معلول ببینیم. مثلا مراسم مبادله و هدیه دادن چه اثر و فایده‌ای دارد؟ گفته می‌شود کارکرد هدیه و بخشش، ایجاد همبستگی اجتماعی است، یعنی هدیه اثری ملموس در زندگی اجتماعی دارد. به نظر برخی از جامعه شناسان یک فعالیت اجتماعی می‌تواند کارکرد آشکار، پنهان، مثبت و منفی داشته باشد و هیئات مذهبی بانوان نیز بعنوان یک نهاد فرهنگی و مذهبی دارای این کارکردها می‌باشد.

الف- کارکردهای آشکار:

آن دسته از کارکردهایی هستند که آشکار در نظم نقشی ایفا می‌کنند و تایید وجود آنها به هیچ گونه تجسس و تغییر خاصی نیاز ندارد. چنانچه یک پدیده اجتماعی دقیقا همان نتایجی را به بار آورد که مورد نظر بوده، به آن کارکرد اشکار می‌گویند. که با قصد قبلی صورت می‌گیرند و به تعبیری کارکردهایی هستند که برای شرکت کنندگان در فعالیت های اجتماعی شناخته شده و مورد انتظار است.

ب- کارکردهای پنهان:

چنانچه در اجراء یک سلسله اصلاحات اجتماعی، نتایج دیگری غیر از انچه که مورد نظر برنامه ریزان بوده است بروز کند به ان کارکرد پنهان یا ضمنی می گویند. نتایج ان فعالیتی است که شرکت کنندگان از آن اگاه نیستند، همچنین بر نتایج نامرئی و آثار غیر منتظره و غیر قابل رویت، عادات و رسوم اجتماعی دلالت دارند.

ج- کارکردهی مثبت:

هرگاه نتایج و آثار یک اجتماع برای کل جامعه مفید باشد و به تداوم و تثبیت آن کمک کند، کارکرد مناسب یا مثبت گفته می شود.

د- کارکردهای منفی:

هرگاه آثار و نتایج یک پدیده اجتماعی تاثیر منفی داشته و به نحوی سبب تضعیف و تزلزل نظام شود به آن کارکرد منفی یا نامناسب می‌گویند. (فصیحی، ۱۳۸۹، ۱۱۱)

الف-کارکردهای آشکار

۱-تقویت باورهای دینی

فعالیت هیئت مذهبی از آنجایی که ذکر و یاد خداوند، بیان فضایل اهل بیت و ایجاد عشق و محبت همراه با معرفت، تلاوت قرآن و بیان احکام و دستورات دینی و شناساندن درست دین است می‌تواند به خوبی باعث تقویت باورهای دینی شود.

۲-الگوسازی و مقابله با الگوی نامناسب

در تحلیل تأثیرپذیری انسان از الگو، می‌توان گفت که انسان به دلیل کمال خواهی، اهداف و آرزوهایی را در سر می‌پروراند. زمانی که با الگویی روبرو می‌شود و کمال مطلوب خویش را در او می‌یابد، از نظر عاطفی نوعی قرابت و هماهنگی بین خود و الگو می‌بینند. از سوی دیگر، احساس نیاز به آن کمال که در الگو هست سراسر وجود الگوپذیر را می‌گیرد. این دو عامل، یعنی هماهنگی عاطفی با الگو و

احساس نیاز به او، باعث می‌شود که الگوپذیر به دنبال الگو برود. در چنین موقعیتی، به دلیل تأثیرپذیری انسان از محیط بیرونی، با بهره‌گیری از میل به تقلید، تحت تأثیر الگو قرار می‌گیرد و سعی می‌کند رفتار خود را با الگو همانند سازد. به بیان دیگر، الگوپذیر، الگو را مصداقی خارجی و عینی برای اهداف و آرزوهای خویش می‌بیند و آرزوهای خویش را امری امکان پذیر و قابل تحقق و نه خیالی و افسانه‌ای می‌یابد. از این رو، به دنبال الگو می‌رود تا با بهره‌گیری از او بتواند به کمال مطلوب خویش دست یابد. هرقدر الگوها از کمال بیش‌تری برخوردار باشند، دایره تأثیر آن‌ها در الگوپذیر بیش‌تر است. امیرالمؤمنین علیه‌السلام مؤمنان را به همین گونه پیروی از اهل بیت پیامبر سفارش می‌نمایند: «فانظروا اَهلَ بَیتِ نَبِیِّکم فَالزَموا سَمتَهم، وَ اتَّبِعوا أثَرَهم، فلَن یُخرِجوکم من هُدیً و لن یُعیدوکم فی ردیً فَإن لَبَدوا، فَالبِدوا، و إن نَهَضوا، فَانهَضُوا و لاتَسبِقُوهم فَتَضِلّوا، و لاتَتَأخّروُا عَنهُم فَتُهلِکوا» خاندان پیامبرتان بنگرید و بدان سو که می‌روند بروید و پی آنان را بگیرید که هرگز شما را از راه رستگاری بیرون نخواهند کرد و به هلاکتتان باز نخواهند آورد. اگر ایستادند بایستید و اگر برخاستند، برخیزید. بر آن‌ها پیشی مگیرید که گمراه می‌شوید و از آنان پس نمانید که تباه می‌گردید. (انصاریان، ۱۳۸۸، ۱۴۳)

۳-پیشگیری از انحرافات رفتاری

در قرن معاصر که دنیای غرب، زن را به عنوان کالای جنسی دیده و با بهره گرفتن در امور بی ارزش با دادن آزادی بی قید و بند به عالی‌ترین برنامه یک زن که حجاب و پوشیده بودن از نامحرمان است و فقط در سایه عفت و حیا و ادب و وقار حفظ می‌شود هجوم گسترده

نمـوده و تمـام تـوان خـود را بـه کـار گرفتـه تـا از طریـق بی‌حجـابی و بی‌عفتـی تمـام شـئون و منزلـت زن را از بـین ببـرد و بـا گسـترش فرهنـگ غربـی کـه نتیجـه آن وضـع غیـر انسـانی زن می‌باشـد مفاسـد و بلاهـای خانمان سوز را در جوامع رواج دهد. (انصاریان، ۱۳۸۶، ۱۷۵)

نکتـه جالـب توجـه اینکـه طبـق بررسـی هـای انجـام شـده یکـی از راهکارهـای مهمـی کـه حتـی در کشـورهای غیـر اسـلامی بـرای کـاهش انحرافـات بـه زنـان توصـیه شـده اسـت، عبـادت و نمـاز و مراقبـه معنـوی است. با توجه به اینکه وجـود اسـترس در طـولانی مـدت می‌توانـد بـه بـروز رفتارهای مخرب منجـر شـود، توجـه بـه عبـادت و مراقبـه معنـوی می‌توانـد از بـروز چنـین خطراتـی پیشـگیری کنـد. (کرمـی، ۱۳۹۳، ۳۹) اتصـال بانوان و فرزندان به اجتمـاعی مـذهبی بـا مـدیریت بـانوانی آگـاه و دلسـوز می‌تواند تا حد زیادی در جلوگیری از بروز این خطرات موثر باشد.

۴-کارکرد فراغتی

یکـی دیگـر از کارکردهـای هیئـت مـذهبی بـانوان، پـر نمـودن اوقـات فراغـت افـراد، بـه طـور منسـجم و نهادینـه اسـت. افـراد و اعضـایی کـه فصـول مشـترک اجتمـاعی، قـومی، فکـری و عقیـدتی دارنـد غیـر از ایـام خـاص مـذهبی و تبلیغـی و مناسـبت‌های اسـلامی بـه صـورت گروه‌هـای کـوچکتر گـرد هـم جمـع شـده و نسـبت بـه اجـرای برنامـه‌های مختلـف دینـی، چـون قرائـت قـرآن، ادعیـه، زیارتنامـه‌ها، برگـزاری کلاس‌هـای آموزشـی، اخـلاق، احکـام و علـوم دینـی و برنامـه‌های فرهنگـی و دینـی اهتمام و اقدام می‌نمایند.

۵-ایجاد فضای معنوی و دوستانه

هیئت‌های مذهبی زنانه ظرفیت بزرگی را برای تربیت و ایجاد روحیه دینی در متن خانواده‌ها ایجاد می‌کنند. بسیاری از بانوان گمان می‌کنند برای انجام امور مذهبی فقط باید در مساجد، تکایا یا حسینیه‌ها حضور یابند اما وجود هیئت‌های مذهبی بانوان می‌تواند فرصتی مناسب برای حضور زنان در یک فضای مذهبی، معنوی اما بی پیرایه و صمیمی همراه با دوستان و آشنایان ایجاد کند.

۶-تشویق به کارهای گروهی

یکی از کارهای مهمی که در هیئت بانوان باید مورد توجه قرار گیرد تشویق به کار گروهی است تا از این طریق بانوان به کار هیئتی رفته رفته عادت کنند و وقتی کارها طبق یک برنامه ریزی صحیح تقسیم گردد سنگینی کار از دوش مسئول هیئت برداشته می‌شود و مسئول، فرصت پیدا می‌کند تا برای نظارت و کیفیت بخشی به فعالیت‌های گروه وقت بیشتری را صرف کند. که این کار موجب ارتقای کیفی هیئت می‌گردد.

۷-شناخت استعدادها

یکی از مزایای حضور بانوان در هیئت مذهبی و مشارکت در کار گروهی شناسایی استعداد، شایستگی و کارایی آنها در زمینه‌های مختلف است که این امر به اجرای بهتر فعالیت‌ها می‌انجامد.

ب-کارکردهای پنهان

۱-انتقال دهنده فرهنگ شیعی به نسل بعد

در عصر حاضر کم رنگ شدن ارزش‌ها، ناشکیبایی در برابر دین، ساحت زدایی دینی، خدا فراموشی و تمایل نداشتن به ایمان معنوی تهدیدی برای تربیت دینی و اسلامی است. مصرف گرایی، بحران خانواده‌ها، از بین رفتن فرهنگ‌های بومی، تغییر نظام ارزشی، تزلزل خانواده‌ها، ترویج بی‌بندوباری و بحران هویت و کاهش تاثیر پذیری فرزندان از والدین خطراتی است که می‌توان آنها را ارمغان فضای مجازی و عصر دیجیتال دانست. (میرزا محمدی، ۱۳۹۶، ۷۵) با این حال پیوند زنان با هیئت‌های مذهبی همراه با فرزندان و تشویق آنها به حضور در این مراسمات و آشنایی با سیره اهل بیت می‌تواند تا حد زیادی مانع بروز مشکلات و خطرات برای نسل آینده باشد

۲-تسکین آلام و تحذیر مصائب فردی و اجتماعی

جامعه‌ای دارای نشاط می‌باشد که در آن افراد نسبت به همدیگر احساس محبت و عاطفه داشته باشند و بر مبنای این محبت نسبت به هم احساس تکلیف و مسئولیت کرده و وظایف خود را در حیطه‌های فردی و اجتماعی، شغلی و انسانی به درستی انجام دهند. بانوان با شرکت در جلسات مذهبی و عضویت در هیئت‌ها به استعداد و توانایی فردی خود پی برده و جای خود را در جامعه پیدا می‌کند. در چنین حالت توجه بانوان به مشکلات، کمبودها و کدورتها کمتر می‌گردد و حس شادی غلبه پیدا می‌کند. معیارهای شادی عبارتند از: اطاعت از خداوند، پرهیز از گناه، احیای ارزش‌ها، احیای حق با از بین رفتن باطل و تحول معنوی که هیئت‌های مذهبی ترویج کننده چنین سبکی از

زندگی می‌باشد. روضه و هیئت رفتن برای خود روضه نیست بلکه هدف تعالی و تربیت انسان است. تربیتی برای رسیدن به پویایی و سعادت و پیشرفت و نشاط است. (سرخوش، ۱۳۹۴، ۱۰۰)

۳- حلقه اتصال با اهل بیت (ع)

حضور یک هیئت مذهبی برای بانوان می‌تواند آنها را وارد یک تعهد عاطفی و صمیمی بی‌واسطه با دین کند و از طرفی حتی کودکان نابالغ هم در معرض برنامه‌های دینی، آن هم خارج از فضای سنگین اجتماع قرار می‌گیرند. مظاهر و عُلقه‌های مذهبی فضایی صمیمی و به صورت چهره به چهره منتقل می‌کند و به صورت ناخواسته همه خانواده با نوعی رفتار مذهبی آشنا می‌شوند. اما مطمئناً دشمن این ظرفیت عظیم تبلیغی دین را نادیده نگرفته و سعی می‌کند به هر شکل ممکن آن را منحرف کرده، یا به انزوا بکشاند.

ج-کارکردهای مثبت

۱-جریان شناسی افکار و اندیشه‌های جامعه زنان

امروزه زنان با وجود وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی با تفکرات مختلفی از جمله فمینیسم آشنا شده و گاه مورد تاثیر شبهاتی چون نابرابری زن و مرد، اشتغال زنان، تحصیل، مورد ظلم واقع شدن زنان قرار می‌گیرند. واقعیت این است که گاهی به علت عدم تبیین صحیح احکام دینی و فرهنگ حجاب و وظایف زنان، زمینه‌های پذیرش افکار غربی را فراهم می‌کند، حضور زنان در یک هیئت مذهبی که وظیفه اساسی آن ترویج فرهنگ اسلامی و پاسخ گویی به

شبهات و بیان صحیح احکام است می‌تواند به میزان بالایی باعث سلامت افکار بانوان گردیده و به پیشگیری از آسیب‌ها کمک کند.

۲-توجه به سطح فرهنگ و آگاهی جامعه

پیشرفت فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی از قبیل اینترنت و ماهواره در میان خانواده‌ها می‌تواند فرهنگ و نقش افراد را دستخوش تغییر قرار دهد.

در این میان زنان از جمله جوانان از طریق آگاهی ایجادشده، با نقش‌های جدیدی که حق طبیعی آنهاست آشنا می‌شوند و هویت سنتی خود را مورد سوال و بازاندیشی قرار می‌دهند و برای داشتن هویتی بیش از زندگی خانگی و خانوادگی تلاش می‌کنند و چه بسا ممکن است شیفته سبک زندگی مدرن و غربی شوند که حضور بانوان در یک هیئت مذهبی می‌تواند باعث تقویت سبک زندگی اسلامی و مصونیت اعتقادات و فرهنگ اسلامی خانواده‌ها باشد.

۳-خیرخواهی و همدلی با زنان جامعه

یکی از مشکلات و گرفتاری‌های جامعه، آسیب‌های اجتماعی از قبیل فقر، بیکاری، تربیت غیر صحیح فرزندان، طلاق و... هستند که اثرات منفی بر زنان می‌گذارد و مسئول هیئت مذهبی آگاه و دلسوز میتواند به شناسایی به موقع آسیب‌ها بپردازند و با مشاوره و برگزاری دوره‌های آموزش مهارت‌های زندگی، عفاف و حجاب در جهت پیشگیری و رفع این آسیب‌ها اقدام کند.

د-کارکردهای منفی

۱- محتوای سطحی و ضعیف

۱-۱-یکی از کارکردهای منفی هیئات مذهبی بانوان ارائه مطالب و روضه‌های جعلی با توجیه کرامت اهل بیت و ورود خرافات و امور ناصحیح در اعتقادات مردم و مراسمات و مجالس عزاداری زنانه است.

۱-۲-یکی دیگر از کارکردهای منفی، تحریف تاریخ و شخصیت های تاریخی است.(دلشاد تهرانی،۱۳۸۳، ۱۵۷) داستان لیلی و علی اکبر، داستان عروسی قاسم، داستان آب آوردن حضرت ابالفضل در کودکی برای امام حسین، آمدن زینب در حین احتضار به بالین أبا عبد اللّه علیه السلام، عبور اسرا در اربعین از کربلا، عدد مقتولین، افسانه اسب آوردن زینب برای أبا عبد اللّه و بوسیدن گلوگاه آن حضرت، این تحریف‌ها بعضی مربوط است به قبل از حادثه نظیر آب آوردن حضرت ابالفضل در کودکی برای امام، بعضی مربوط است به بین راه مثل خروج امام از مکه با زیّ پادشاهان، بعضی مربوط است به روز عاشورا مثل داستان لیلی، عروسی قاسم، آمدن زینب در حین احتضار به بالین أبا عبد اللّه، اسب حاضر کردن زینب برای امام، افتادن سکینه روی سم اسب، بوسیدن زیر گلو و بعضی مربوط است به بعد، مثل حادثه اربعین، بیهوش شدن امام سجاد. (مطهری،۱۳۸۳،ج۱۷، ص۶۰۷)

۲-آموزشی نبودن تبلیغ و اکتفا به حداقل‌ها

اگر یک نگاه واقع بینانه داشته باشیم، در کنار تمام مزایا و فواید هیئت‌های مذهبی از جمله تشکیل اجتماع‌های کوچک مذهبیون و ایجاد فضای سالم برای آشنایی و مراودات اجتماعی خانواده‌های مقید

به مسایل دینی، آسیب‌هایی هم این مجالس به ویژه مجالس زنانه را تهدید می‌کند، چرا که خانم‌ها بیشتر نغمه‌ها و نواهای سوزناک مداح برای آن‌ها حائز اهمیت است که این مساله زمینه ساز انحرافات کوچک و بزرگی در مجالس آن‌ها می‌شود.

۳-تقلیل جنبه آموزشی و طرح مباحث عامه پسند

یک هیئت مذهبی به همان اندازه که در تقویت باورهای دینی زنان تاثیر گذار است می‌تواند برعکس نیز عمل کرده و تهدیدی برای دینداری بانوان باشد. بزرگترین تهدید هیئت‌های مذهبی بانوان پیروی از نظرات شخصی و سلیقه‌ای بر پایه دین می‌باشد که می‌تواند آسیب جدی بر دین و مقدسات دینی از جمله فرهنگ عاشورا وارد کند.

۴-عدم تطابق پیام‌ها با نیازها و ویژگی‌های مخاطبین

بیشتر هیئت‌ها به دنبال ازدحام جمعیت هستند و عقیده دارند که اگر شلوغ شد و جمعیت زیاد جمع شد که تاثیر گذار است وگرنه که رضایت ندارند. (مطهری،۱۳۸۳،ج۱۷، ،۱۲۹) از این رو با ازدحام جمعیت به نیازهای مخاطبین پاسخ درست داده نمی‌شود.

۸-سیاست جامعه المصطفی در قبال هیئت‌های مذهبی

با توجه به آیین نامه اجرایی هیئات مذهبی، سیاست جامعه المصطفی به قرار زیر می‌باشد:

۱) صیانت از اصول و ارزش‌های اسلام ناب و پرهیز از هرگونه تحریف، بدعت و آموزه‌های مربوط به عرفان‌های کاذب

۲) حرکت در راستای سیاست‌های کلان و ارزش‌های حاکم بر نظام اسلامی و جامعه المصطفی
۳) همگرایی و اخوت اسلامی و حفظ همبستگی امت واحده، تقریب مذاهب و دوری از مسائل تفرقه آمیز
۴) رعایت وحدت ملی کشورها و حفظ احترام به اقوام و ملل
۵) حفظ استقلال و هویت فرهنگی اجتماعی و پرهیز از ورود به جناح بندی‌های ناصحیح و منازعات حزبی و گروهی در کشورها
۶) اهتمام به تربیت متوازن و تقویت روحیه اعتدال در تمامی فعالیت‌ها
۷) پرهیز از رقابت‌های ناسالم داخلی هیئت‌ها و تقویت روحیه همکاری، انسجام و تعامل با دیگر هیئت‌ها
۸) تاکید بر استقلال مالی و ترویج روحیه تعاون
۹) توجه به رشد و حمایت از هیئت‌های مذهبی ملیت‌های خاص

اما با توجه به فعالیت‌های امور خانواده و نتایج بدست آمده از مصاحبه با کارشناس هیئت‌های مذهبی در امور خانواده مشهد و هم چنین آیین نامه اجرایی هیئات مذهبی خانواده‌های طلاب می‌توان سیاست‌های المصطفی را در سه حوزه هدایت، حمایت و نظارت دسته‌بندی کرد.

در زمینه هدایت، برگزاری جلسات توجیهی، معرفت افزایی و بیان فلسفه و اهداف هیئت‌های مذهبی برای بانوان طلبه المصطفی که منجر به ایجاد و قبول مسئولیت و مدیریت هیئت‌ها از سوی آنان می‌شود را می‌توان ذکر کرد که در این جلسات اهداف جامعه المصطفی در ایجاد هیئت‌های مذهبی ذکر می‌شود که از این قرار می‌باشد:

۱) ارتقاء سطح بینش و تقویت باورهای اعتقادی خانواده‌ها و آشنا نمودن نسل جوان با فرهنگ قرآن و عترت
۲) تقویت فضای معنوی و توسل به اهل بیت عصمت و طهارت در میان خانواده‌های طلاب
۳) ایجاد فضای تعامل، هم اندیشی و هم افزایی هدفمند
۴) تقویت تربیت ولایی و تعظیم شعائر دینی در طول سال و به ویژه در ایام شهادت سید و سالار شهیدان اباعبدالله الحسین علیه‌السلام

در زمینه حمایت، که لزوما حمایت مالی را به تنهایی شامل نمی‌شود و مهم‌تر از آن حمایت محتوایی از هیئت مذهبی است. اما با توجه به اهمیت مسئله حمایت مالی برای دوام و استمرار یک هیئت و همچنین با توجه به سیاست‌های المصطفی که تاکید بر استقلال مالی و ترویج روحیه تعاون می‌باشد و وجود برخی موانع که باعث می‌شود المصطفی نتواند منابع مالی به این هیئت‌ها تزریق کند با این همه از طریق مشاهدات و مصاحبه با مسئولین هیئت‌ها دریافتیم که آنان توانسته‌اند با استفاده از نذورات و تبرعات از طرف خانواده‌های طلاب تا حدودی در این زمینه از وابستگی خود به المصطفی بکاهند و در اجرا و برپایی جلسات و دوره‌ها زمینگیر نشده و به فعالیت‌های فرهنگی خود ادامه دهند اما خواسته اکثر هیئت‌های مذهبی حمایت محتوایی المصطفی از آنان است که شامل برگزاری دوره‌های معرفت افزایی و تقویت عقاید برای پاسخگویی هر چه بهتر به شبهات دینی مخاطبین هیئت‌ها، اعزام و معرفی استاد در زمینه‌های مختلف روان شناسی و عقاید و مداح برای برگزاری هر چه بهتر و پر بارتر جلسات، برگزاری اردوهای فرهنگی،

زیارتی و آموزشی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی به منظور توانمندسازی هیئت‌های مذهبی می‌باشد.

امور خانواده تلاش برای حمایت محتوایی از هیئت‌ها را باید در اولویت فعالیت خود قرار دهد و با برگزاری کلاس‌هایی نظیر دشمن شناسی و جنگ نرم در نشست‌های ترویجی بصیرتی برای بالا بردن سطح علمی مسئولین، همچنین کلاس آموزش مداحی برای رفع نیاز هیئت‌ها به مداح، کلاس مدیریت فرهنگی، کارگاه تنظیم بروشور با هدف آشنایی مسئولین با کار با سیستم و تهیه بروشور، ارائه کتاب‌هایی با موضوعات تربیت فرزند و همسرداری و کتاب‌های کودک و نوجوان و در اختیار گذاشتن آن برای مسئولین هیئت‌ها توانسته به این نیاز هیئت‌ها تا حدودی پاسخگو باشد.

در زمینه نظارت بر هیئات نیز المصطفی، باید نظارت محتوایی بر عملکرد هیئات مذهبی را داشته باشد تا انحراف و آسیبی به هیئات وارد نشود و هیئت از هدف و مقصود اصلی خود منحرف نشود و این امر نه تنها به معنای دخالت المصطفی در شیوه اجرا و فعالیت هیئت‌ها نیست بلکه وظیفه ذاتی المصطفی است که به کارشناس هیئت مذهبی محول شده است و از آنجایی که مراسمات مذهبی از مهم‌ترین ظرفیت‌های تحول اجتماعی و انتقال فرهنگ مذهبی و شیعی به نسل جدید است باید نسبت به صیانت و مراقبت از این مراسم حساس بود.

امور خانواده در زمینه نظارت، هیئت‌ها را مورد پایش قرار می‌دهد و نقاط قوت و ضعف را شناسایی کرده و به ارائه راهکار می‌پردازد گزارشی تهیه کرده مبنی بر این که آیا این هیئت برنامه قرآنی دارد؟ آیا

سخنران دارند؟ و هم چنین فعالیت مسئولین هیئت‌ها، مربی قرآنی و فعالیت‌های فرهنگی هر هیئت مورد بررسی کارشناس قرار می‌گیرد که به طرق مختلف با هیئات ارتباط برقرار کرده و کارشناسی که باید خبره در مباحث تبلیغی و مدیریت فرهنگی و آشنای با اقتضائات المصطفی باشد در جلسه حضور یافته و فرم بازدید از هیئت که شامل جدول برنامه هیئت می‌شود را طبق مشاهدات پر نموده و به کمیته ارزیابی ارائه می‌شود. گزارش ارزیابی هیئت‌ها به صورت هر ۳ ماه یکبار توسط مسئولین ذیربط در مشهد، به معاونت امور خانواده قم ارسال شده و در صورت عدم فعالیت در حوزه هیئت‌ها، مجوز لغو شده و نسبت به ادامه فعالیت هیئت جلوگیری می‌شود. در بخش نظارت در واقع مهم‌ترین کار، شناسایی سطح دانش و بینش مسئولین هیئت است تا در صورت ضعف در این زمینه هیئات را ارتقاء محتوایی داده و در واقع کیفیت هیئات مذهبی از نظر علمی و بینش و بصیرت شیعی و مذهبی بالا برود.

نتیجه گیری

بدون شک یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین ظرفیت‌های جامعه المصطفی، وجود تعداد زیادی از بانوان طلبه آگاه و کارشناس به مسائل روز و عاشق و دلداده حضرت اباعبدالله الحسین است که می‌توانند در یک ساختار هدایت شده و منظم و بطور خودجوش به نام هیئت مذهبی فعالیت تبلیغی داشته باشند و در این هیئت‌ها می‌توانند علاوه بر تربیت نیروهای مومن و معتقد، عمیق‌ترین معارف و آموزه‌های دینی را در کنار مسائل فرهنگی، اجتماعی و سیاسی در بدنه مردمی آن ترویج نماید. به طور قطع با دقت در برنامه ریزی برای

جلوگیری از بروز برخی از آسیب‌ها و تهدیدات می‌توان حداکثر بهره برداری را از این ودیعه الهی در جهت تقویت باورهای عاشورایی و فرهنگ اربعین برد.

در این پژوهش سعی شده است ابتدا به تعریف مدیریت، کارکرد و هیئت پرداخته شود سپس به اهمیت مدیریت هیئت‌های مذهبی توسط بانوان طلبه و ضرورت برپایی هیئات مذهبی زنان با توجه به هجوم عصر ارتباطات و آسیب‌های فضای مجازی و تاثیر ویرانگر آن بر روی جوانان و خانواده‌ها علی الخصوص بر روی بانوان بررسی شده است. سپس به نظرات امام خمینی، شهید مطهری و مقام معظم رهبری پیرامون اهمیت برپایی هیئات مذهبی و تاثیر آن بر تقویت فرهنگ عاشورا و باورهای دینی و مذهبی اشاره شده است. پس از بررسی نظرات بزرگان با استفاده از نتایج بدست آمده از پرسشنامه درصد کارکردهای آموزشی قرآنی، کارکرد فرهنگی تربیتی، کارکرد عقیدتی را استخراج کرده و به کارکردهای آشکار و پنهان و مثبت و منفی هیئت‌های مذهبی بانوان پرداخته شده است و در انتها با بررسی مجموع مطالب بدست آمده در می‌یابیم که فرضیه اصلی ما تایید می‌شود که فعالیت هیئت‌های مذهبی با مدیریت بانوان با انتظارات المصطفی همسویی بالایی دارد هر چند کاستی‌هایی در زمینه کارکردهای آموزشی، فرهنگی و عقیدتی مشاهده می‌شود که برای رسیدن به وضع مطلوب، المصطفی باید به وظایف و سیاست‌های خود در قبال هیئت‌های مذهبی، بیشتر اندیشیده و برای رفع کاستی‌ها اقدامات لازم را انجام دهد.

المصطفی توانسته در زمینه هدایت که منجر به ایجاد هیئت‌های مذهبی شده، قدم بزرگی را بردارد اما ضعف‌هایی در قسمت حمایت و نظارت از طرف المصطفی مشاهده می‌شود که برای رسیدن به وضع مطلوب پیشنهاد می‌شود در بعد حمایتی به شناسایی نیازهای محتوایی و مالی هیئت‌های مذهبی از طریق کارشناس خبره و آگاه به مسائل و مشکلات و کمبودها، پی برده و در جهت رفع آنها اقدام کند و در بعد نظارتی نیز یک راه رسیدن به وضع مطلوب این است که المصطفی یک مدل و الگوی مناسب و کامل از یک هیئت مذهبی را به مدیران هیئت‌ها ارائه دهد تا متولیان، وضعیت هیئت خود را با آن بسنجند و در صدد رفع آسیب‌ها و کمبودها اقدام کنند در این زمینه هم پیشنهاد می‌شود که هیئت‌های مطلوب و موفق شناسایی و به عنوان الگو به سایر هیئت‌ها معرفی گردد تا از این طریق ضمن مقابله با ضعف‌ها از بروز آسیب‌ها پیش گیری شود.

فهرست منابع

- قران کریم

۱. . آزاد ارمکی، تقی، اسیب شناسی اجتماعی و بسیج، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی پرتال جامع علوم انسانی، فصلنامه بسیج

۲. ابطحی، حسین ، مدیریت منابع انسانی، تهران، انتشارات دانشگاه پیام نور ۱۳۷۹،

۳. احمدی، ابولفضل، بررسی جامعه شناختی رابطه سبک زندگی و هیئت های مذهبی، فصلنامه مهندسی فرهنگی ، سال نهم، شماره ۸۳، بهار ۱۳۹۴،

٤. انصاریان، حسین عرفان اسلامی(شرح مصباح الشریعۀ)، دار العرفان، قم، ج۱۳

٥. بابائی، عباس، تدوین راهبردهای تقویت کارکردهای هیئت های مذهبی با رویکرد ارتقاء قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، ،فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیستم، شماره ۷۵، تابستان۱۳۹۶

٦. بهار،مهری-احمدی، ابوالفضل، بررسی جامعه شناختی تغییرات کارکردی هیئت های مذهبی، سال هشتمف شماره۸۰، تابستان۱۳۹۳،

۷. دستوری، مژگان، مناسک مذهبی زنانه در اینه تاریخ، قم، انتشارات خیمه، ۱۳۹۴

۸. دلشاد تهرانی، مصطفی، سیره نبوی« منطق عملی،تهران، دریا،۱۳۸۳

۹. سرخوش، سعدالله، حضور افراد در هیئت های مذهبی و نشاط اجتماعی، دو فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات قدرت نرم ، سال پنجم، شماره ۱۲، بهار تابستان۱۳۹۴

۱۰. شریف الرضی، محمد بن حسین، نهج البلاغۀ (ترجمه انصاریان)قم،دارالعرفان،۱۳۸۸.

۱۱. شیرودی،مرتضی، تاثیرات جامعه شناختی هیئت های مذهبی بر مولفه‌های مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران، پژوهش‌های سیاست اسلامی، سال پنجم، شماره یازدهم، بهار تابستان ۱۳۹۶

۱۲. صدر، رضا، استقامت، حوزه علمیه قم، دفتر تبلیغات اسلامی، مرکز انتشارات‌قم: ۱۳۷۷

۱۳. عابدی، محمد،پیکار با منکر در سیره ابرار ، قم، نشر معروف ۱۳۷۷ ج۲

۱٤. فصیحی، امان الله، بررسی کارآمدی نظریه کارکرد گرایی، معرفت فرهنگی اجتماعی، سال اول، شماره دوم، بهار ۱۳۸۹

۱۵. کرمی، محمد تقی، کرمی، فیروزه، بررسی تعارض نقش های خانوادگی و اجتماعی بانوان و ارائه الگوی مناسب برای زندگی خانوادگی زنان شاغل، مطالعات راهبردی زنان، سال ۱۶، شماره ۶۴، ۱۳۹۳

۱٦. مستاجران، مهدی، نسبت آسیب های هیئت های مذهبی با تغییرات فرهنگی سه دهه گذشته جامعه ، فصلنامه علمی-تخصصی فرهنگ پژوهش، شماره ۲۸، زمستان۱۳۹۵، ویزه علوم اجتماعی،ص۱۴۷)

۱۷. مطهری،مرتضی، سیری در سیره ائمه اطهار(ع)، ج۱۷، قم، صدراتهران،۱۳۸۳

۱۸. میرزا محمدی، محمد حسین، بازشناسی آموزه های تربیتی امام رضا(ع) و کاربست آنها در عصر حاضر، فرهنگ رضوی، سال پنجم، شماره۲۰، زمستان۱۳۹۶

۱۹. نادری، مهدی، احمدی، عصمت، نقش و کارکردهای مجالس عزاداری حسینی در جامعه پذیری سیاسی با تاکید بر دیدگاه امام خمینی، فصلنامه پژوهشهای انقلاب اسلامی«انجمن علمی انقلاب اسلامی ایرانسال پنجم ،پاییز ۱۳۹۵،شماره۱۸

۲۰. واثقی، قاسم، مهندسی مجدد هیئت های مذهبی، قم، انتشارات تحسین، ۱۳۸۶